

Кушер В.А.,
студентка групи НБ-1,
Бідюк А.О.,
студент групи ЗНБ-22-1,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Лозко Т.А.,
студентка групи ЗНБ-22-1,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Науковий керівник: Супрунова І.В.,
д.н.з.держ.упр., доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного
управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ТІНІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Одним із вкрай негативних явищ на національному ринку праці, що загрожує соціально-економічній безпеці держави, є переміщення частини зайнятого населення з офіційного сектора економіки до тіньового. В межах тіньового ринку праці приховуванню в тій чи іншій мірі підлягає зайнятість населення і заробітна плата, що провокує низку загроз: посилення соціальної напруги, поляризація населення за доходами, підрив фіскальних засад функціонування держави, макроекономічна нестабільність тощо. Тіньовою є зайнятість, оформлення якої не відбулося згідно з вимогами чинного законодавства, вона відсутня у сфері соціально-трудова відносин, її не враховує державна статистика, вона не оподатковується (прихована від обліку та контролю).

Одним із аспектів тінізації є також явище «тіньової» заробітної плати. Специфіка тінізації вітчизняного ринку праці полягає в тому, що наявні комбіновані форми оплати праці передбачають часткову виплату заробітної плати, здійсненню неофіційно. За висновками Міжнародної організації праці (МОП), зайнятість у неформальному секторі найбільше поширена в країнах з недостатньо розвиненими економіками, що не спроможні забезпечити адекватну зайнятість і соціальний захист від безробіття. У ринкових відносинах в Україні відбуваються суттєві зміни, що сприяють появі нових закономірностей і особливостей, за якими діє ринок праці. Сьогодні одним із найбільших викликів,

які стоять перед країною під час формування нової моделі соціально-економічного розвитку, є високий рівень тінізації економіки. Це, в свою чергу, гальмує економічні реформи, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграцію до європейського співтовариства [1, с. 76].

Причини тінізації зайнятості та заробітної плати можна умовно структурувати на економічні, соціальні та адміністративно-правові. Економічні фактори включають скорочення виробництва, гальмування економічних реформ, недосконалий стан організаційно-управлінських та регулятивних інструментів, а також нестійку фіскальну політику. Соціальні фактори можуть включати низький рівень правової культури та правового нігілізму, які сприяють розширенню тіньових схем зайнятості. Адміністративно-правові фактори стосуються недосконалості системи контролю та нагляду за ринком праці, що не дає можливості ефективно боротися з нелегальними практиками. Ці фактори взаємопов'язані і створюють сприятливе середовище для тінізації [2, с. 63].

Негативними є наслідки від такого явища для соціально-економічного розвитку країни. По-перше, вона веде до зменшення обсягів податкових надходжень до бюджету, що ускладнює фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів. По-друге, тінізація призводить до посилення соціальної напруги, оскільки нерівність у доходах зростає. Погіршується становище найбільш вразливих верств населення, які часто не мають доступу до соціальних гарантій.

Тінізація ринку праці є однією з найбільш актуальних проблем сучасної економіки України. Вона має серйозні соціально-економічні наслідки та негативно впливає на національну безпеку країни. Цей процес характеризується значним зростанням неформальної зайнятості, ухиленням від сплати податків і внесків до соціальних фондів, що, у свою чергу, призводить до зменшення фінансових ресурсів держави, порушення соціальної справедливості та загострення соціальної напруги. Тінізація ринку праці означає появу та розвиток неформальних відносин у сфері зайнятості, що включає роботу без офіційного

оформлення, неофіційні зарплати та інші аспекти, що не підлягають обліку держави [3, с. 85].

Основними причинами тінізації є:

- низький рівень життя, високий рівень безробіття, нестабільність на ринку праці змушують людей шукати альтернативні джерела доходу, часто у тіні;
- бажання уникнути податкового тягаря, страх перед економічною нестабільністю та соціальними ризиками, а також культурні традиції роботи «по знайомству» ведуть до поширення неформальних відносин;
- слабкість інституційних структур, корупція, недостатня прозорість ринку праці сприяють розвитку тіньових механізмів.

Таким чином, тінізація ринку праці є серйозною загрозою національній безпеці України, оскільки впливає на фінансову стабільність держави, соціальну справедливість та довіру до державних інститутів. Успішна боротьба з цим явищем вимагатиме зусиль з боку держави, суспільства та бізнесу, а також комплексного підходу до реформування ринку праці та соціальної політики в країні в період війни та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І., Залуцький І.Р. Актуалізація пріоритетних напрямів системної детінізації сфери комерційних послуг в Україні. Регіональна економіка. 2021. С. 186-199.
2. Супрунова І.В. Детінізації ринку праці як складової забезпечення соціальної безпеки держави. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2024. №1 (85). С. 9-14.
3. Юрчик Г. Тіньова економіка: методи оцінювання, масштаби та фіскальні втрати в Україні // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології». 5-6 бер. 2024. К.: НАУ, 2024. С. 87-92.